

Gospodarski List.

Glasiło c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje: Ernest Klavžar.

„Gospodarski List“ izhaja kot priloga „Soče“ dvakrat na mesec in sicer vsak drugi petek. Udje c. kr. kmetijskega društva in naročniki „Soče“ dobivajo list brezplačno; drugače pa stane list na leto 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa odgovornemu uredniku — Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 8.

V Gorici, 20. aprila 1888.

Leto VIII.

Preiskave c. kr. poskušališča za svilorejo in vinarstvo v Gorici.

C. kr. poskušališče za svilorejo in vinarstvo v Gorici objavi te dni in razpošlje po deželi cenik mikroskopičnih preiskav in kemičnih analiz, ktere ono oskrbuje.

Ta zavod ima namreč nalogo pretresavati potrebne pogoje za uspešno svilorejo in pozvedovati, kako se dajo najbolje izkoristiti naravnoslovne pridobitve v prid trtoreji in vinarstvu.

Delovanje zavoda obsega torej one znanstvene studije in poskuse, kteri morejo pospeševati tisti dve kmetijski stroki, kteri ste posebno važni kmetovalcem na avstrijskem jugu.

Zavod pa ne razvija samo take znanstvene delavnosti, mariveč skrbi tudi za to, da po tiskopisih, posebnih poučnih tečajih, ustmeno in pismeno širi uspehe svojih pozvedeb in preiskav in vse tiste novosti, ktere vtegnejo v povzdigo služiti navedenima kmetijskima strokama.

Toda vse se ne more znanstveno izvajati samo po danem poduku in po golih nasvetih, mariveč je treba za to večkrat posebnih studij in nadrobnih poskusov, ali naravnost rečeno, kemičnih analiz in mikroskopičnih preiskav za vsak posamičen slučaj. In zato izvršuje poskušališče take analize in preiskave, da podpira kmetovalce v vseh takih okoliščinah, v kterih jim kaže, ali so primorani iskati si pri njem svéta in pomoči. Kemična delavnica je dobro oskrbljena z vsemi znanstvenimi sredstvi in pripomočki, kakoršnih treba, da more uspešno opravljati tako važno nalogo.

Visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo je zapovedalo z odlokom z dne 12. novembra 1887 štev. 12.565/1435, da se uvede za kemične analize tudi na našem zavodu enak cenik, kakoršen velja na c. kr. kmetijsko-kemičnem poskušališču na Dunaji in na kemično-fizijologičnem poskušališču za vinarstvo in sadje-rejo v Klosterneuburgu.

K temu ceniku je vodstvo poskušališča dodalo potrebna pojasnila, da pozvedó kmetovalci, kako se vporablja mikroskopične preikave v prid sviloreji, trtoreji, kletarstvu in sorodnim obrtom; v kak namen in s kakim uspehom se preiskujejo zemljišča, vodé, naravna in umetna gnojila, jedila, živinska piča, sirovine in obrtnijski pridelki in posebno še rastlinske bolezni.

Ker rastlinske bolezni dan danes tako pogostoma nadlegujejo in poškodujejo naše setve in zasade, je kmetovalcem posebno svetovati, da si v tem oziru dobrega svéta in pomoči iščejo na c. kr. poskušališču, keđar koli zapazijo začetek kake take bolezni.

Če hočemo z uspehom preganjati kako rastlinsko bolezen, nam je neobhodno potrebno zvedeti, od kod prihaja.

Razun podnebnih včinov, kteri lahko samo po sebi škodujejo kmetijskim rastlinam, so tudi mnogoteri rastlinski in živalski zajedavci, ki jih napadajo. Če pa vemo, v katero vrsto oni spadajo, kake posebnosti imajo in kako živó, posreči se nam največkrat najti pripomoček, s kterim olajšamo prizadeto škodo, ali se je tudi popolnoma obranimo.

Keđar dobro podučen kmet zapazi na kakej rastlini katero koli bolezen, gotovo ne bo odlašal, da pošlje poskušališču nekoliko bolehavih rastlinskih delov in da pridene morda tudi nektere tistih žuželk, o kterih meni, da so zakrivile bolezen.

Vážno je, da se doda takim bolehavim rastlinskim delom in žuželkam, ki so se vtegnile najti, nadroben popis vseh tistih okoliščin, ktere vtegnejo pomenljive biti v namen, da se spozna, kaka in kako močna je bolezen.

V tem popisu

1. naj se pové v dotični okolici navadno ime rastline in kteri deli so napadeni (perje, cvetje, sad, veje, deblo, korenika);

2. zaznamuje naj se kraj, kjer se je bolezen prikazala in pove naj se, kdaj se je to zgodilo.

3. Naznani naj se, kako se je bolezen že raz-

širila, ali je pomenljiva in močna (intenzivna), koliko škode je prizadela, če je sploh mogoče preceniti jo; ali je pokončala cel letni pridelek, ali le polovico, četrtinko;

5. kaj se sodi, ali je obdelovanje, ali so vremenske razmere krive, da je intenzivno nastopil rastlinski ali živalski zajedavec;

6. kak pripomoček se je rabil in kaj se je sploh začelo, da bi se zeló zaprečilo, ali da bi se pokončal zajedavec, in kaj se je doseglo;

7. Kedar ima bolezen, to je, glivica, ali žuželka kako domače ime, naj se tudi to naznani, (n. pr. rija strupena rosa, koze, znet za glivične zajedavce; gosenice, molj, zavijač, trtovinec itd. za žuželke).

Kakor hitro dobi poskušališče uzorce bolehavih rastlin in druga zaželjena pojasni'a, lotila se bo koj potrebnih preiskav in bo ustmeno ali pismeno nasvetovala naj izdatniše pripomočke, ne da bi zahtevala za to kako plačilo.

Tem lažej bo doseči ta namen, če bo kmetovalec skrbno ogledaval svoja polja, ter uzorce bolehavih rastlinskih delov nemudoma pošiljal, kedar zapazi bolezen, ker so pripomočki večinoma nezdatni, kedar je bolezen uže razvita.

Pomlajevanje in precepljenje dreves.

Pri vseh sadnih drevesih nastopi enkrat doba, pri nekterih prej, pri drugih pozneje, ko rast nekoliko ali pa celó popolnoma pojenja, ter napravljajo morda samo še sadne mladike. Ta doba nastopi pa tem prej, čem manj hrane vdobi drevo v zemlji, in čem bolj je zanemarjeno, neobrezano; še bržé pa, ako je dotična vrsta že po naravi taka, da sam cvet napravlja.

Ako pa ne poganja drevo lesnih mladik, tedaj nima tudi dobro razvitega listja, katero mu pripravljaja in oddaja hrano; tako drevo peša od leta do leta, ter konečno usahne. Temu pridemo lahko s pravočasnim in razumnim postopanjem v okom, ako drevo pomladimo. Pomlajujejo se pa tudi taka drevesa, ktera so bila poškodovana po toči, mrazu, nevihti i. t. d. in taka, ktera trpé na raznih boleznih.

Ako hočemo drevo pomladiti, odrežemo vsako vejo na polovico ali tretjino njene dolgoti; paziti moramo pa, da obdržimo obliko krone. Ker se mi to prav potrebno dozdeva pri naših kmetovalcih in sadjerejcih, hočem tukaj tudi glavna pravila navesti, katerih bi se morali držati pri pomlajevanju.

1. Sadno drevo pomlajuj vedno le v času njegovega mirovanja, tedaj spomladi ali jeseni; slednje je pri koščičastem sadju priporočljivo.

2. Pomlajenemu drevesu pusti 2—3 glavne veje, ravno tako pusti mu pod vsako rano, katero si napravil, nekaj stranskih vej, kajti potrebne so mu v pretvaranje hrane, kojoj so mu korenine dovedle.

3. Ako odrežeš vejo, odreži jo vedno v bližini stranskih vej. Ne napravljaj ran, ktere bi imele več nego 6—8 cm. v premeru.

4. Vse rane obreži gladko z nožem, ter namaži jih s cepilnim voskom ali katramom.

5. V drugem letu pomlajevanja odstrani nepotrebne mladike, ter pusti samo močne in te prikrajšaj na polovico.

Jabolka in hruške, koje vedno in obilno rodé, pomlajuj vsakih 10 do 10 let ali 15 do 15 let; bolj pogosto pa je to potrebno pri češpljah in slivah.

S pravilnim pomlajevanjem ne podaljšamo samo življenja drevesu, ampak pospešimo tudi njegovo rodovitnost. Radi tega vam to zeló priporočam.

Pomlajevanju podobno je precepljenje.

Potrebno je to pri drevesih, ktera nam dajejo slab sad, ali pa pri takih, koje malo rodé in slednjič pri onih, koje slabo rastejo in obilo rodé.

Drevo, katero smo namenili cepiti, pripravimo ravno tako kot je bilo poprej pri pomlajevanju omejneno in sicer v jeseni ali pa zgodaj spomladi.

Načini, po katerih požlahnujemo ali cepimo, so: cepljenje v celi, polovični ali stranski razklad, ter cepljenje za kožo.

Prvo zvršimo, preden je drevo zeló sočnato, drugo pa še le takrat, ko je drevo zelo sočnato ter se lub ali koža lepo odličti, tedaj koncem aprila in meseca maja.

Precepljena drevesa moramo po dveh letih ravno tako kot pomlajena prezračiti, posebno pa moramo vse pogajneke podlage odstraniti, od žlahnih pustimo samo one, koje so obliki drevesa neobhodno potrebne, te prikrajšamo potem, da se razvijó in odebelé.

Pri cepljenju zamažejo naj se vse rane s cepilnim voskom.

Ko so cepiči 12—15 cm. dolge mladike pogladi, naj se povezi prerazejo; v mnogih slučajih je pa tudi prav dobro, ako pomlajenemu drevesu pognojimo.

Vilj. Dominko.

Obdelovanje zemlje za špargelje.

Špargelj (*Asparagus officinalis*) vspeva v vsaki zemlji, da je le rahla, rodovitna, vodo prepustna in da ima gorko lego; ali vendar mu najbolje ugaja lahka, peščena, glinasta in globoko plastasta zemlja sé solučno, gorko, in zavetno lego.

Najbolja je južna lega, ker daje zgoden pridelek, potem južno iztočna in južno zapadna; iztočna in zapadna lega daje poznejši pridelek.

Zvezna in težka zemlja postane še le sposobna za pridelovanje špargeljev, ako jej primešamo peska, pepela, ogeljnega prahu in ako jo z močnim gnojenjem razrahljano. Če je pa spodnja plast neprepustna, moramo jo izrušiti, ker špargelju najbolj škoduje stalna vlaga ali mokrota.

Glavni pogoj je pa vendar, da je zemlja rodovitna in ako ni, moramo jo z močnim gnojenjem rodovito narediti. Nadalje mora biti zemlja vsega plevela popolnoma čista; če ni, storimo najbolje, da

eno do dve leti sadimo okopavine, da se zemlja z večkratnim okopavanjem in s pletvijo razrahlja in očisti plevela.

Za težke zemlje rabimo konjski gnoj, za lahke pa govejek.

V prejšnjih časih so zemljo jako globoko prekopavali ali rigolali, ker so sploh menili, da segajo špargeljeve korenine globoko v zemljo. Pozneje skušnje pa so pokazale, da se korenine razširjajo pod vrhom in da se pomaknejo vsako leto za 1 centimeter navzgor.

Za današnje obdelovanje zadostuje popolnoma, da je zemlja do 40 cm. (1½ čevelj) globoko prekopana; globočje bi jo trebalo prekopati samo tedaj, kedar niso tla dovolj propustna, da se vlaga bolj pozgublja. — Prav na dno nasteljeno 9 cm. na debelem gnoja, naj 15 cm. na debelem zemlje, potem zopet do 9 cm. gnoja in ta zasujemo s zemljo, ktera mora biti čista kamenja in plevela. Hasnilo bo, če po vsem tem tla še enkrat prekopljemo, da se zemlja dobro pomeša z gnojem. Tako pripravljeno zemljišče pustimo do sajenja, da jo prešine zmiski mraz.

Kedar pa ne moremo tega dela pred zimo dovršiti, opravimo je pomladi; da le zemljišče dobro prekopljemo in zemljo premešamo z gnojem, smemo se vendar nadejati dobrega vspeha.

Žepič.

Vporaba soli v poljedelstvu in vrtnarstvu.

To vprašanje je razpravljal Francoz Holitz, a mi posnemamo iz njegove dolge razprave samo to, kar cenimo, da je potrebno našim poljedelcem.

Vporaba soli v poljedelstvu. Sol je gnoj, kateri deluje na pet različnih načinov:

1. Prouzročuje polagoma gnijjenje;
2. pokončuje plevel in mrčese;
3. služi kot tvarina neposrednje v hrano rastlinam;
4. pospešuje, da rastlinske cevčice popivajo sokove;
5. brani rastline učinkov nagle temperaturne preмене.

Čas za sipanje soli. Sol siplje se po naravi rastline:

1. petnajst dni pred sajenjem, ali še prej;
2. pri sajanji;
3. kedar je seme popolnoma skalilo;
4. meseca marelja.

Mešanje soli z drugimi gnojili. Še bolje deluje sol, kedar se pomeša s sajami, s koščenim prahom in z hlevskim gnojem. To se ravna po naravi zemlje.

Pridevanje soli tekočemu gnoju, gnojnici. Teškoči gnoj pomešan s soljo deluje še bolje.

Apno razstoptjeno s soljo. Hallingshead priporoča gašenje apna s slano vodo, preden se vpo-treblja kot gnoj.

Zmes soli in saj. Zmes edne četrtine soli s tremi četrtinami saj zakopana v zemljo pred sajenjem daje izrednih pridelkov. Sir Tomas Acland trdi, da je s pomočjo take zmesi dobil obilen pridelek pese.

Delovanje soli na pšenico. Redko kdaj bo pšenično steblo višje ali debeleje vsled soli, ali klas je lepši, gost in težak.

Ljekarica, detelišče travniki. Za gnojenje krme treba trositi sol meseca marelja ali uže prej; za deteljo trosi se v aprilu. — Angleži trde, da njihovi travniki, pognojeni s soljo, občutijo manje posledice zmrzali.

Pokončevanje polžev goljakov in črvov. Če se v vsakem letnem času in o vsakem slučaju po 225 do 300 kilogramov soli na hektar, ali pa po 20 do 25 gramov na štirjaški meter potrosi zvečer na okuženo polje, uničijo se s tem polži in vsakovrstni črvkla.

Delovanje soli na seno in na slamo. Pri si danji sena in slame potrosi se na vsak steralj 1 kilo do 1½ kila soli na 100 kilov sena.

Ako je seno lažej, potrosi se dvakrat ali trikrat toliko soli.

Delovanje soli na živino. Sol, ktera se daje vsaki dan konjem, govedi, ovcam; kozam in svinjam, ne samo da je jako higijenična (zdrava), pospešuje tudi tek; vzdrži jih v zdravji in odklanja mnoge bolezni. Kedar se živini poklada zelena krma, treba povečati množino soli.

Sadno drevje. Angleži trde, da je sol dober gnoj za neke sadeže, kakor za marelice, breskve, hruške in murve.

Vinograd. Rekli bi, da sol koristi tudi trti, ktera se tem čvrsteje razvija, ali nekoji mislé, da sol daje grozdju slan vkus, kar bi pa ne bilo napaka, saj mnogo viucarjev trosi v vino po nekoliko soli, kedar vreje, nekda zato, da postane bolj vkusno.

Dalm. Gosp. list.

Gospodarske novice

Poročilo o delovanji c. k. kmetijskega društva leta 1887 priobčimo v posnetku v prihodnjem številki, da dokažemo, da se naše društvo, ktero zavzima svoje mesto nepretergoma in častno uže 124 let, po svojem delovanji lahko ponosno postavlja v vrsto drugih kmetijskih društev, stoječih v zavetji c. k. avstrijskega orla.

C. kr. kmet. društva glavni odbor bo imel sejo v pondeljek dne 23. t. m. ob 11. uri predpoldne. Na dnevnem redu so: 1. Predlogi o tem, kako se ima kmet. društvo deležiti tržaške vinske razstave. — 2. Predlogi o napravi peči za parjenje svilodnih mešičkov v Gorici. — 3. Razni predlogi posameznih odsekov. 4. Morebitni drugi predlogi.

C. kr. minist. svétnik dr. vitez Lorenz pl. Litrnau je po naročilu vis. c. kr. kmet. ministerstva pregledaval te dni vse kmet. zavode na Primorskem in Kranjskem, med njimi tudi našo kmet. šolo. Na slovenskem oddelku se je mudil skoro dve uri; pregledal je celo posestvo, potem živino, kipeluo klet in hram, šolo in celo poslopje. O tem, kar je našel, izrazil se je prav povoljno. Tudi italijanski oddelak je pazno ogledal, izpraševal učence in bil z napredkom prav zadovoljen.

Poluletna preskušnja učencev slov. oddelka deželne kmet. šole bode v saboto dne 29. t. m. od 9 do 12. ure predpoldne. Vse, kateri se za ta zavod zanimajo, vabi najuljudneje

Vodstvo.

Razdelitev občinskih zemljišč šempaskih je potrjena s Cesarskim sklepom 23. marcija t. l. — Dolga leta se je razpravljala ta zadeva, — slednjič je vendar dognana. Mi pozdravljamo radostno vsako tako potrdbo, ker smo se prepričali, da so bile vse dosedanje razdelitve občinskih zemljišč blagonosne.

Poskušnje o sajenji sadnih dreves. — Praktični sadjerejci vedó, da pregloboko vsajeno drevo ne vspeva; če ne vsahne v kratkem času, kar se mnogokrat godi, pa gotovo ne rodi obilo, niti ne daje dobrega sadu. Nek francoski sadjerejec je naredil v tem oziru naslednje poskušnje: Meseca novembra je izril iz svoje drevesnice šest enako razvitih hrušk; dve je vsadil enako globoko, kakor so bile vsajene v drevesnici, dve 16 centimetrov globočje in zadnji dve še 16 cm. niže. V naslednjih dveh letih pognali ste prvi dve krepke in dolge veje, vse druge pa so se le revno in šibko zarasle. Na to je odgrebel zemljo od globoko zasutih dreves do vrh korenčja in je s to zemljo zasul uni dve drevesi, kateri ste bili dobro razviti. V naslednjih letih ste opešali ti drevesi in ste skoro nehali rasti, una drevesa pa, katerim se je odvzela pretežka odeja, so se začela krasno razvijati. Tako je še dalje zasipal in odgreval ista drevesa in vedno z enakim uspehom.

Te poskušnje dokazujejo pač jasno, da je mnogokrat krivo pregloboko zasajenje, da sadna drevesa na vspevajo, ali da pred časom vsihajo.

Brana koristi travnikom, če jih pomladi prevlačimo. To delo se izvrstno izplača in noben kmetovalec bi je ne smel opuščati. Z brano iztrebiš

škodljivi mah, poravnaš krtine in mravljišča, prerežeš in odpreš tla, da jih lahko prešinjajo zrak, svetloba in gorkota, glavni pogoji uspešne rašče.

Pa tudi griva se pomladi po tem delu in travnik se gosto zaraste. V obče se travniki bolj zane-marjajo od njiv, da si nam dajejo gotovejši in za živinorejo nobhodno potreben pridelek. To ni prav; skrbimo, da opravimo tudi na travnikih o pravem času vsa potrebna dela, med katerimi gotovo ni zadnje razumno prevlačenje z brano.

Ogromen davek plačujejo avstrijski tabakarji. V deželah zastopanih v državnem zboru se je v prvih treh četrtletjih 1887 skupilo za prodani tabak, domače in inozemske smodke nič manje nego 55,363.604 gld., za špeciialitete pa 1,892.497 gld, torej vsega vkupe 57.256.101 gld. Če se došteje še, kar se je prodalo zvon države, znaša skupni dohodek 57,696.838 gld. in v primeri z lanskim istodobnim dohodkom 56,012.411, kaže se presežka 1.684,427 to je 3 010.

Samo na Tirolskem in na Kranjskem se je nekoliko manj skupilo od poprejšnjega leta. Najfinerjih havanskih smodek se je manj prodalo 353.525 komadov; nosnega duhana manj 30 930, tobaka za pipo pa manj 224.452 kilogramov.

Kako se obvaruje gnjilobe krompir sadje itd.? O tem piše "Wiener Landw. Ztg. to-le: Jako izdaten in dober kup pripomoček, s katerim se pokletih in podih krompir grozdje, jabolka, in hruške obvarujejo gnjilobe imamo v tem, da dotične prostore, preden potrzemo sadje in pospravimo krompir, napolnimo nekoliko dni dobro z žveplenim parom. V ta namen zamašimo vsaj sé slamo dobro vse odprtine, luknje in razpoke, v hram pa postavimo posodo, v kateri užgemo 30 do 40 gramov žvepla za vsakih 105 m³ prostora. Na to zaprimo skrbno tudi vrata in prostor naj ostane nekoliko dni zaprt.

To delo nam je nektere krate ponoviti, kedar je dobro osušen krompir pospravljen, grozdje na niti narobe povešeno in ko so jabolka in hruške tako na police položene, da se sad sadu ne dotika. Med enim in drugim žveplanjem pa treba prostor prezračiti. — Če tako ravnamo, gotove se pospravljenege zdravega krompirja in sadja ne loti gnjiloba; uže gnjili deli krompirja in grozdja pa se posušé; posamična gnjila jabolka in hruške segnjivjejo sicer do konca, a gnjiloba se ne loti zdravega sadja.